

דס. א. שנים שהיו מריבים על ספינה, כל אחד טוען שלי היא, וביקש האחד מבית דין שיתפסה עד שיוכיח את בעלותו, כדי שהשני לא ימכרנה בינתים – האם ב"ד שומעין לו, ומדוע?

ב. נכס שתפוס אצל בית דין, ושני בעלי-הדינים לא הביאו ראיות על בעלותם – מה עושים עם הנכס?

א. נחלקו רב הונא ורב יהודה אם ב"ד שומעין לו לתפסה, ואם לאו. (רשב"ם פרש שמחלוקתם תלויה בשאלה אם לאחר שב"ד תפסו ואין לשני הצדדים כל ראייה, מוציאים אותה מידיהם ופוסקים 'כל דאלימ גבר', שלפי צד זה ב"ד תופסין מלכתחילה, או שמא אין מוציאים, ולכך אינם תופסים, שמא רוצה הוא להפסיד את חברו עי"כ שב"ד יתפסו ולא יוציאו. והתוס' חלקו, שאין לתלות זב"ז, אלא השאלה אם יש להם לב"ד להכנס בדבר, שמאמינים לו שיביא ראייה, או לא).

ב. מחלוקת אמוראים, (רב יהודה ורב פפא), כנ"ל.

והסיקו בגמרא שאין תופסים, ואם תפסו – אין מוציאים.

דף לה

סה. מהם כללי הדינים של ספק-ממון, כאשר אין צד אחד שהוא מוחזק יותר מן הצד השני?

ספק ממון שניתן לבררו בעתיד, ואין לשני הצדדים 'דררא דממונא' (היינו, שאין לשני הצדדים שייכות לאותו ממון, אלא לאחד מהם. – עפ"י רשב"ם. או: ללא טענות הצדדים אין כלל ספק לב"ד. – תוס'), ואין אחד מן הצדדים מוחזק בממון, וגם אין לו חזקת 'מרא קמא' – הדין 'כל דאלימ גבר', בין בקרקעות בין במטלטלין. (כגון: 'זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי').

אם אין לעמוד על בירור הדבר (כגון: שני שטרי הקנאה היוצאים ביום אחד על שדה אחת. ודוקא לר' אלעזר שעדי מסירה כרתי, אבל לר"מ שעדי חתימה כרתי – חולקין לכו"ע. עפ"י כתובות צד. וראשונים) – רב אמר: יחלוקו, ושמואל אמר: שודא דדייני. (= רש"י ורשב"ם) וכו"פ בשו"ע רמ"ג ובסמ"ע. וע' ש"ך): כפי אומדן הדיינים על דעתו של הנותן. ר"ת ורמב"ן: למי שירצה הדיין, מפני שהוא עמית בתורה ובמצוות. אך אסור לו לקבל שכר מאחד מהם כדי לתת לו (ראשונים). וכן אסור לו לתת מכל סיבה אישית אחרת, כגון ידידות וכדו' – אג"מ חו"מ ח"א מה).

(כתבו ראשונים שאין אומרים 'שודא' אלא בדיין מומחה. 'וצריך עיון בזמן הזה' – ש"ך רמ"ק. ור"ח כתב שאין אומרים 'שודא' אלא בקרקעות ולא במטלטלין. ואין נראה לר"י).

הלכה כשמואל בדייני. (רמ"ג).

אם ניתן לברר את הספק, ויש 'דררא דממונא' – שייכות וזיקה ממונית לשני הצדדים; ריעותא וספק אף ללא טענותיהם. כנ"ל) – חולקין. (כגון: המחליף פרה בחמור, וילדה, והיא עתה ברשות אחרת, ואין ידוע אם לפני הקנין ילדה או לאחריה. ואמנם, לדעת חכמים חולקין במקרה זה אחר חזקת 'מרא קמא', ורק לסמכות חולקין. אבל כאשר אין חזקת מר"ק – לכולי עלמא חולקין).

(כאשר שני הצדדים מוחזקין בממון – לשיטת רבנו תם: חולקין. ולשיטת הריב"א, אומרים 'יחלוקו' כאשר אין ודאי רמאי, ואז אין אומרים 'כל דאלימ גבר'. והתוס' הקשו על שיטה זו.

בספיקא דדינא, שאין הדין מוכרע, כתבו כמה פוסקים שאין אומרים 'כל דאלימ גבר', אלא כאשר אי אפשר לבצע חלוקה. ויש חולקים – עש"ך וסמ"ע סוס"י קלט.

במקרים מסוימים ראו חכמים לתקן אופן הכרעה אחר, שלא לפי הכללים – ע' תרומת הדשן סוס"י שגב, ועוד).

(ע"ע בשאלות לסיכום בריש ב"מ – כללים נוספים בממון המוטל בספק).

סו. נכס הנתון בדין-ודברים בין שנים, ונפסק דינם: 'כל דאלימ גבר', ובא אדם שלישי ותפסו – האם מוציאין אותו מידו?

אם תפסו בטענת 'שלי הוא' – אין מוציאין מידו, שהרי גם להם אין שום הוכחה על בעלותם בנכס, והוא כמוהם טוען עליו בעלות. ואם אינו טוען מאומה – נהרדעי אמרי: אין ב"ד כופין אותו להוציאו מידו. (ולתוס', אפילו כתבו השנים הרשאה זה לזה. ואולם מודים נהרדעי במקום שודאי הדבר שייך לאחד מהם (כגון ב'תרי ותרי'), אם תפסו שלישי – מוציאין ממנו. ע' חזו"א חו"מ לקוטים, לדף מג.)
 ורב אשי חולק וסובר שמוציאין מידו. (וכן הלכה. ונחלקו הראשונים בדעתו: יש מפרשים חייב להחזיר לכל אחד ואחד מהצדדים, לקיים דין 'השיב', (מלבד בקרקע, שאינה נגזלת. פוסקים). ויש אומרים שאינו חייב. ונחלקו הפוסקים להלכה – טוש"ע קלט, ב, סמ"ע וש"ך).
 (ע"ע ב"ק קג – שאלה קסג).

דפים לה – לו

סז. א. האם יש חזקת ג' שנים בגוי?

ב. האם יש חזקת ג' שנים למחזיק הטוען שקנה מן הגוי?

ג. האם יש חזקת ג' שנים לאדם יראוי, שמפחדים למחות בו?

א. עכו"ם אין לו חזקה אלא בשטר. (לפי שירא למחות בגזלן עכו"ם שהחזיק בשדה. רשב"ם ועוד).
 ב. לא. אלא אם טוען המחזיק, קניתי מן הגוי ויודעני שקנה הוא ממך. (כגון 'קמי דידי זבנה מינך', או טענה ודאית אחרת. ערשב"ם ופוסקים).
 ג. אמרו שאנשי בית ריש גלותא, אין להם חזקה, וצריכים לשמור שטרם, כי יראים למחות בהם. (ובשו"ע השמיט הלכה זו. ויש שכתבו, לפי שאין דבר זה מצוי עתה).

דף לו

סח. א. אכל מפירות הקרקע והוציא הוצאות כדמי הפירות או יותר – האם חזקתו חזקה?

ב. אכלה ערלה, שביעית וכלאים – האם חזקתו חזקה?

א. אמרו, שאם זרע כור והוציא כור – אין זו חזקה, לפי שלא הקפיד הלה למחות מפני שהקרקע לא הוציאה תגובתה כהוגן, וכן כל כיו"ב. (ואולם, אם הקרקע הוציאה פירות טובים כדרכה, אלא שהוציא הוצאות חיצוניות, כמו מסיים וכדו' – כתב הרשב"א שהרי זו חזקה. וכ"ה בפוסקים).
 ב. לגרסתנו – אין זו חזקה, אם מפני שלא חש למחות, שהרי אסור לאכול, אם מפני הפקר (בשביעית). – כך שיטת הרשב"ם.

ור"ח גרס 'הוי חזקה', ופרשו בתוס' שמדובר שהשתמש בעצים ולא בפירות. (המותרים בהנאה בערלה ובשביעית. וגם בכלאים – יש אופן שמותר, כגון ששתל בנפרד ואח"כ זרע כלאים והפירות הוסיפו מאתים אך לא הזמורות, שלא נאסרו הזמורות).
 ודעת הרמב"ם שאפילו אכל הפירות באיסור – הרי זו חזקה.